

Yayın Kritiği

Türkiye, Azerbaycan ve Türkmenistan’da Sosyal Bilgiler Kapsamında Okutulan Derslerin Öğretim Programlarının Karşılaştırılması

(Comparison of curriculum of Social Studies courses in Turkey, Azerbaijan and Turkmenistan)

Dr. Mehmet ORAN

Akademisyen Kitabevi, 221 Sayfa

ISBN: 978-605-258-681-5

Savaş TUFAN*

Makale Bilgisi

Makalenin
geliş tarihi: 15.12.2020

Makalenin
kabul tarihi: 28.12.2020

GİRİŞ

SSCB’de 1980’li yılların ortalarından itibaren su yüzüne çıkmaya başlayan dağılma emareleri 1991 yılında Birliğin dağılmasıyla sonuçlanmıştır. 1991 yılının Ekim ayında Birliğe dâhil Türk Cumhuriyetlerinin daha önceden başlattıkları bağımsızlık sürecini tamamlayarak, resmen bağımsız devlet haline gelmeleri, aynı zamanda SSCB içerisindeki daha az sayılı Türk topluluklarının bu süreçte kendilerini daha rahat bir şekilde ifade etmeye başlamaları, Adriyatik Denizi’nden Çin Seddi’ne kadar uzanan geniş bir coğrafyada yaşayan Türklerin oluşturduğu Türk Dünyası kavramı gündeme getirmiştir. Türk Dünyası kavramı, 20. yüzyılın sonları ve 21. yüzyılda bahsedilen bu coğrafyada yaşayan tüm Türk halkları için kullanılan coğrafi ve kültürel bir kavramdır (Alim, 2009: 574).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, ilk andan itibaren bu gelişmeleri yakından takip etmiş; Türk Cumhuriyetleri ve akraba topluluklarla sıcak ilişkiler geliştirmeye ve her konuda onlara yardımcı olmaya çalışmıştır. Bu amaca yönelik olarak Türk Dünyası ile ilişkileri yürütmek üzere yeni kurumlar oluşturulmuş; ayrıca bakanlıkların bünyesinde bu devletlerle ilişkilerden sorumlu yeni birimler teşkil edilmiştir (Özkan, 2004). Bu süreçte Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri arasında eğitim ve kültür alanındaki ilişkilere de özel önem verilmiştir (Turan, 2014).

Türkiye’de Türk Cumhuriyetlerini farklı yönleriyle ele alan bilimsel araştırmaların sayısında bağımsızlığın ilan edildiği 1991 yılından günümüze kadar giderek bir artış olduğu görülmektedir. Bu çerçevede Türk

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray/Türkiye. E-posta: savastufan38@gmail.com ORCID: 0000 0003 3715 7100

Cumhuriyetlerinin genel olarak eğitim sistemlerini (Dündar, 2016; Gül, 2019) ve bu ülkelerin eğitim ile ilgili farklı konularını karşılaştırmalı olarak ele alan (Turan, 2015; Demircioğlu ve Demircioğlu, 2015; Gökçe, 2018; Turan, 2018; Aktaş, 2019; Dündar ve Gürbüz, 2019; Elban, 2019; Yar Yıldırım, 2020) birçok araştırma gerçekleştirildiği görülmektedir. Karşılaştırmalı eğitim çerçevesinde gerçekleştirilen bu çalışmalarda, farklı Türk devletlerindeki eğitim uygulamaları karşılaştırılarak ortak yönleri ve farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmakta, aynı zamanda yapılması gerekenlerle ilgili önerilerde bulunmaktadır. Türk Cumhuriyetlerini konu alan bu türden karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında sağlanacak artış, kuşkusuz ki uzun vadede bu ülkeler arasında eğitim ve kültür alanlarında ortak bir anlayışın oluşmasına ve uygulama birliğinin gelişmesine katkı sunacağı için çok önemli ve değerlidir.

Bu çalışmada ele aldığımız “Türkiye, Azerbaycan ve Türkmenistan’da Sosyal Bilgiler Kapsamında Okutulan Derslerin Öğretim Programlarının Karşılaştırılması” isimli eserde yazar, Türkiye’de okutulan ilköğretim Sosyal Bilgiler ve T.C. İnkılâp Tarihi dersi öğretim programları ile Azerbaycan ve Türkmenistan’da bu derslerin muadili olarak okutulan farklı derslerin öğretim programlarını karşılaştırmalı bir yaklaşımla ele almakta ve incelemektedir.

KİTABIN BÖLÜMLERİ VE KONULAR

Karşılaştırmalı eğitim çerçevesinde hazırlanan bu eserin amacını yazar; *“Türkiye’deki Sosyal Bilgiler dersi ve Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programları ile Azerbaycan’da ve Türkmenistan’da müfredatta yer alan Sosyal Bilgiler dersi ile eşdeğer derslerin öğretim programlarını karşılaştırarak, bu üç ülkenin öğretim programları arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymak... Türkiye’deki Sosyal Bilgiler dersi kapsamındaki derslerin öğretim programlarını değerlendirerek, mevcut Sosyal Bilgiler Öğretim Programının eksiklerini gidermek ve ilerisi için yol gösterme...”* (Oran, 2019: 2) şeklinde ifade etmektedir. Kitapta da bahsedilen amaç doğrultusunda Azerbaycan, Türkiye ve Türkmenistan’da Sosyal Bilgiler kapsamında okutulan derslerin öğretim programları karşılaştırılarak, bu programlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Kitap, “Giriş” ve “Sonuç” bölümlerinin dışında “Eğitim, Öğretim ve Karşılaştırmalı Eğitim”, “Sosyal Bilgiler ile Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programlarının Yapısı”, Türkiye, Azerbaycan ve Türkmenistan’da Eğitimin Genel Yapısı”, “Türkiye, Azerbaycan ve Türkmenistan’da Sosyal Bilgiler Kapsamında Okutulan Derslerin Öğretim Programlarının Yapılarının Karşılaştırılması” ve “Türkiye, Azerbaycan ve Türkmenistan’da Sosyal Bilgiler Kapsamında Okutulan Derslerin Öğretim Programlarının Öğelerinin Karşılaştırılması” başlıklı 5 bölüm halinde tasarlanmıştır.

Kitabın “Eğitim, Öğretim ve Karşılaştırmalı Eğitim” başlıklı birinci bölümünde eğitim, öğretim, program değerlendirme modelleri, program geliştirme modelleri ve karşılaştırmalı eğitim kavramıyla ilgili bilgilere yer verilmektedir. Bu bölümde özellikle program değerlendirme ve program geliştirme modelleri ayrıntılı olarak ele alınmakta ve açıklanmaktadır.

Sosyal Bilgiler ile T. C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programlarının yapısının ele alındığı ikinci bölümde yazar, bu iki dersin tanımı, önemi, tarihsel gelişimi, amacı ve yararları ile ilgili kapsamlı bilgiler vermektedir.

Kitabın üçüncü bölümünün başlığı, “Türkiye, Azerbaycan ve Türkmenistan’da Eğitimin Genel Yapısı” olup, başlıkla uyumlu bir şekilde bu üç ülkenin eğitim sistemlerinin genel yapısı tanıtılmaktadır. Kitapta bu çerçevede örgün eğitim-yaygın eğitim, örgün eğitim kademeleri, haftalık ders saatleri, okullarda okutulan dersler ve eğitimin değerlendirilmesi gibi konularda bilgilere yer verilmektedir.

Dördüncü bölümde Türkiye, Azerbaycan ve Türkmenistan’da sosyal bilgiler kapsamında okutulan derslerin öğretim programları genel yapıları itibarıyla karşılaştırılmıştır. Bu bölümde Türkiye’de okutulan Sosyal Bilgiler ve T. C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı ile Azerbaycan ve Türkmenistan’da bu

derslerin karşılığı olarak okutulan derslerin öğretim programları amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri ve ölçme-değerlendirme boyutlarıyla karşılaştırılmıştır.

Kitabın “Türkiye, Azerbaycan ve Türkmenistan’da Sosyal Bilgiler Kapsamında Okutulan Derslerin Öğretim Programlarının Öğelerinin Karşılaştırılması” başlıklı beşinci ve son bölümünde ise Türkiye’de okutulan Sosyal Bilgiler ve T. C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı ile Azerbaycan ve Türkmenistan’da bu derslerin karşılığı olarak okutulan derslerin öğretim programları öğrenme alanları, ünite, kazanım, kavram, beceri ve değer boyutlarıyla karşılaştırılmıştır.

KİTABIN TASARIMI, DİL VE ANLATIMI

Beş bölüm olarak tasarlanan kitabın ana konusunu 4. ve 5. bölümler oluşturmaktadır. Diğer bölümler bir anlamda ana konuya hazırlık ve kavramsal bir çerçeve oluşturmaya yönelik bilgilere ayrılmıştır. Kitapta izlenen sistematik ve mantıksal bağ, konular arasındaki düzenli geçişler ve metinleri destekleyen tablo ve şemalar genel olarak kitabı daha anlaşılır hale getirmektedir. Kitabın sonunda geniş kaynakçaya yer verilmesi okuyucunun ek okumalar için ilgili literatüre ulaşmasına olanak sağlamaktadır.

Kitapta genel olarak kavramlar ve kavramların verilmiş düzeyi, ara disiplinlerle ilişkilendirmeler konular arasındaki geçişi kolaylaştırmıştır. Konular arasında çelişkili yönler rastlanılmamıştır. Gayet rahat okunabilen satırlar, kolayca anlaşılabilir yalınlıktadır. Konu hakkında bilgi sahibi olmak isteyenlerin rahatlıkla okuyabileceği kitapta noktalama işaretleri yerinde kullanılmış, yazım kurallarına (ufak bazı yazım hataları haricinde) dikkat edilmiş ve uzun cümleler anlam bütünlüğünü bozmamıştır.

Kitabın kapak ve sayfaları incelendiğinde; başlıklar ve puntolar uyumlu. Kapak resmi ve rengi kitabın içeriğini çok net bir şekilde gözler önüne sermemekle birlikte, görsel olarak dikkat çekmemektedir. Öğrencilerin ya da konuya ilgi duyanların görsel olarak dikkatini çekmek için daha da renklendirilebilir. 13.50x21.00 boyutlarındaki kitap, yumuşak ve pürüzsüz dokuda uygun kalınlıktaki birinci hamur kağıda basılmıştır. Kapak kartonu ince, kolay kırılan ama baskı canlılığını çok rahat koruyabilen bir özelliğe sahiptir. Kitabın ebadı konu alanına uygun bir boyutta olmayıp, sayfalarının kolay çevrilmesini, sayfa kullanımını ve okunmasını zorlaştırmaktadır. Kitabın baskı kalitesi ise gayet net ve temizdir.

SONUÇ

Karşılaştırmalı eğitim kapsamında hazırlanan bu eserde Türkiye’de ilköğretim düzeyinde okutulan Sosyal Bilgiler dersi ve T. C. İnkılâp Tarihi dersleri ile Azerbaycan ve Türkmenistan’da bu derslerin karşılığı olarak okutulan derslerin öğretim programları program unsurları boyutuyla karşılaştırılarak aralarındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmuştur. Farklı Türk devletlerinin çeşitli konularla ilgili uygulamalarını karşılaştırmalı olarak inceleyen akademik çalışmalar Türk devletleri arasındaki etkileşimin ve karşılıklı işbirliğinin artmasına ve bu devletlerarasında belli konularda ortak bir anlayışın oluşmasına katkı sunmaktadırlar. Nitekim bu çalışma da gerek Türkiye, Azerbaycan ve Türkmenistan’ın genel eğitim sistemlerini, gerekse Azerbaycan ve Türkmenistan’da ilköğretim düzeyinde Türkiye’deki Sosyal Bilgiler ve T. C. İnkılâp Tarihi derslerinin karşılığı olarak okutulan derslerin yapısını ortaya koyup tanıtmak suretiyle her üç ülkede konuya ilgi duyanlar için önemli bir kaynak olma özelliğini taşımaktadır. Ülkemizdeki sosyal bilgiler öğretim programı ile farklı ülkelerdeki sosyal bilgiler öğretim programlarının karşılaştırılmasına yönelik çalışmaların sayısının az henüz çok yetersiz olduğu düşünüldüğünde, bu çalışmanın alana önemli katkı sağlayacağını ve ileride gerçekleştirilecek benzeri çalışmalar için de yol gösterici olacağını söylemek mümkündür.

Sonuç olarak kitabın Türk Dünyası, eğitim ve sosyal bilgiler eğitimi gibi konulara ilgi duyanlar başta olmak üzere tüm okuyucular için ilgi çekici ve yararlı bir kaynak niteliğinde olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Ö. (2019). Azerbaycan tarihi ders kitaplarının değerlendirilmesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 191-212.
- Alım, M. (2009). Coğrafya eğitimi öğrencilerinin Türk dünyası algıları (Atatürk Üniversitesi Örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, VI/2, 574-586.
- Demircioğlu, İ. H. Ve Demircioğlu, E. (2015). Türk dünyası ortak tarih ders kitabı nasıl yazılmalıdır? *Türk Yurdu*, 337, 50-54.
- Dündar, H. (2016). *Türk dünyasında eğitim*. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Dündar, H. ve Gürbüz, Y. E. (2018). *Türk dünyasında ortak vatandaşlık eğitimi*. Bişkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları.
- Elban, M. (2019). *A meta-synthesis study on the history education studies conducted in Turkey on the Turkic republics*. M. B. Minaz (ed.) *New Horizons in Educational Sciences* (s. 135-152) içinde. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Gökçe, M. (2018). Türk dünyası ortak Türk tarihi ders kitabı. *Türk Yurdu*, 374, 37-40.
- Gül, Y. E. (2019). *Günümüzde Türk devletlerinde örgün eğitim*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Oran, M. (2019). *Türkiye, Azerbaycan ve Türkmenistan'da sosyal bilgiler kapsamında okutulan derslerin öğretim programlarının karşılaştırılması*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Özkan, İ. (2004). *Cumhuriyet döneminde Türkiye ile Türk Dünyasının ilişkileri*. Cumhuriyet'in 80. Yılında Türkiye (s. 386-433) içinde. Ankara: Ankara Ticaret Odası Yayını.
- Turan, R. (2014). Tamamlanamamış bir proje: Türk Dünyası ortak tarih ders kitabı yazımı (XVII. Türk Tarih Kongresi, 15-17 Eylül 2014) <https://www.ttk.gov.tr/etkinlikler/xvii-turk-tarih-kongresi-15-17-eylul-2014-ankara-ii-cilt-ii-kisim/> adresinden erişilmiştir. (Erişim tarihi: 11.11.2020).
- Turan, R. (2015). Türk dünyası için ortak tarih ders kitabı yazımı meselesi. *Türk Yurdu*, 332, 62-66.
- Turan, R. (2028). Farklı Türk devletlerinin (Türkiye, Özbekistan, Azerbaycan Ve Türkmenistan) tarih ders kitaplarında Osmanlı-Timurlu ilişkilerine ve Ankara savaşına yaklaşım. *Gazi Türkiyat*, 22, 79-110.
- Yar Yıldırım, V. (2020). Ders kitaplarında Türk kültürü: Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan örnekleri. *Turkish Studies - Education*, 15(5), 3849-3869.